

**TURKIYE'DE YOKSEK OGRETİM DÜZEYİNDE TURİZM
EGİTİM VE OGRETİMİ**

Y.Doç.Dr.Kurban UNLUONEN (*)

1. GİRİŞ

Turizm, değişik imkanlarla insanın insana hizmet ettiği bir faaliyetler bütünüdür. Bu sebeple turizm faaliyetlerinde fiziki elemanlara etkinlik ve anlam kazandıran günümüz insanının beklediği düzeyde hizmet etme imkanı sağlayan faktör eğitilmiş insan gücüdür. Turizm aynı zamanda milletlerarası bir kalite savaşındır. Kalite ise toplum düzeyinde yeterli bir turizm bilincine, sektörler düzeyinde de yeterli eğitim görmüş, işin önemini bilen personelin varlığına bağlıdır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin turizm bilinci, mesleki ve teknik bilgi bakımından yetersiz olmaları sebebiyle, turistik hizmetleri istenilen kalitede sunamamaları, tur operatörlerini bu ülkelere seyahat düzenlemekte çekimser davranmaya zorlamaktadır. Sert rekabetin cereyan ettiği dünya turizm piyasalarında standart ve kaliteli turistik mal ve hizmetle girmek, toplum düzeyinde turizm bilincine olduğu kadar yetenekli ve yeterli miktarda personelin varlığına, bu da turizm eğitimine bağlı bulunmaktadır(1).

Turizmin öznesi olan turist, gezdiği ülke veya bölgeyi tanıyıp, anlamak ister. Turistin gezdiği bölge veya ülkede oturan kişilerin bu gayeye uygun

---

(*) Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

tutum içinde olmaları, turiste karşı anlayışlı ve saygılı olmaları gerekir. Karşılıklı insani anlayış, sevgi ve saygı ise ancak halkın turizm eğitimi ile mümkündür. Bunun yanında turizm işletme iktisadı açısından, turistik bir tesisin kurulmasının ve açılmasının, bu işletmede çalışacak kalifiye elemanların tam olarak yetiştirilmesinden daha çabuk bir zamanda yerine getirildiğini göstermektedir. Bir aşçı veya bir garsonun yetiştirilmesi 2-3 yıl gibi bir süre alırken, bir konaklama tesisi yöneticisinin yetiştirilmesi ise 4-5 yıl gibi bir süre almaktadır. Yani turizmle ilgili bir yatırım söz konusu olduğunda en azından yatırıma başlarken bir taraftan da turizmle ilgili elemanların yetiştirilmesine başlanması gerekmektedir(2).

Konaklama tesisleri personeline düzgün bir lisan öğretip, eğitilerek yetiştirilmesi, yeni konaklama tesislerinin kurulmasının ilk şartıdır. Bu mecburiyet en önde yer almaktadır(3). Çünkü turizm endüstrisi emek-yoğun bir sektördür. Otomasyona gidilme imkanları oldukça sınırlıdır.

Turizm eğitim ve öğretiminin turistik kalkınma açısından önemi, turizmin az gelişmiş ülkelerin iktisadi yapılarındaki fonksiyonları ile yakından ilgilidir. İktisadi kalkınma içinde turistik kalkınmayı gerçekleştirecek insan gücünün, bütün kitlelerin eğitim ve öğretime tabi tutulmaları mutlaka gerekmektedir. Turizm alanındaki kalkınmanın şartlarının başında turizm eğitimi gelmektedir.

Turizm eğitim ve öğretimi Türkiye'de yaygın ve örgün eğitim olmak üzere iki şekilde yürütülmektedir(4). Bu çalışmada örgün eğitim içerisinde yer alan yükseköğretim düzeyinde turizm eğitim ve öğretimi incelenmeye çalışılacaktır. Ancak önce genel olarak turizm eğitim ve öğretimi ile ilgili önemli bir dönüm noktası olan planlı dönem öncesindeki gelişmelere bir göz atılacak daha sonra planlı dönemde yükseköğretim düzeyinde turizm eğitim ve öğretimi ile ilgili gelişmeler ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyler ayrımında ayrı ayrı ele alınacaktır.

2. PLANLI DÖNEM ÖNCESİNDE GENEL OLARAK TURİZM EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDEKİ GELİŞMELER

Ülkemizde turizm eğitim ve öğretimi genellikle planlı dönem içerisinde gelişmesini sürdürmektedir. Ancak turizm eğitim ve öğretimine başlangıç planlı dönem öncesine kadar gitmektedir. 1890 yılına kadar turizm eğitimi ile ilgili herhangi bir düzenleme sözkonusu değilken, 29 Ekim 1890'da Osmanlı İmparatorluğu'nca Seyyahlara Tercümanlık Edenler Hakkında 190 sayılı Nizamname yürürlüğe konulmuştur. Biraz yabancı dil bilen gayrimüslümler özel ve serbest bir meslek olarak kabul edilen tercüman rehberlik yapmışlardır. Cumhuriyet döneminde ise 1925 yılında 1730 sayılı Seyyah Tercümanları Hakkında Kararname çıkarılmış ve buna göre bir de yönetmelik düzenlenmiştir. Bu konuda görevlendirilmiş olan belediyeler, bu işe tam sahip çıkmadıkları için bu kararname ile de istenilen yapılamamıştır(5). Bu dönemden itibaren Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, diğer konularda olduğu gibi, turist rehberlerinin yetiştirilmesinde ve turizm eğitimi ile ilgili yayınların hazırlanması ve basımında önemli işler yapmıştır.

Türkiye'de düzenli olarak turizm eğitimi 1953 yılında Ankara ve İzmir Ticaret liselerinde turizm meslek kurslarının açılması ve bazı turizm derneklerinin de tercüman rehberlik kurslarını düzenlemeleyle devam etmiştir(6).

Bölge düzeyinde turist rehberliği kursları 1955 yılında İstanbul'da başlamıştır. İstanbul'da 1955 yılında 50, 1958 yılında, 57, 1960 yılında 41 ve İzmir'de 1961-62 yıllarında 35 olmak üzere planlı dönem öncesinde bölge düzeyinde toplam 183 kişi turist rehberliği kurslarını tamamlamışlardır.

Bunların yanında 7334 sayılı "İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Kanunu" gereğince bir ihtisas kolu olarak turizm bölümlerinin kurulması yine planlı dönem öncesindeki turizm eğitimi ile ilgili gelişmelerdir. Yine planlı dönemin hazırlık safhası yıllarında 1961-62 öğretim yılında Ankara Otelcilik Okulu

açılmıştır(7).

3. YÜKSEKÖĞRETİMDE TURİZM EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

3.1. Önlisans Düzeyinde Turizm Eğitim ve Öğretimi:

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre önlisans eğitimi, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyıllık bir programı kapsayan yükseköğretimdir. Yükseköğretimde önlisans düzeyinde turizm eğitimi 1970'li yılların ortalarında Boğaziçi ve Ege Üniversitesi'nde ara insangücü yetiştirmek üzere açılmış olan önlisans yükseköğretimlerinde bir program olarak eğitim faaliyetine başlamıştır. Kısa bir süre sonra Ege Üniversitesi'ndeki program lisans düzeyine çıkarılmıştır. Bunun yanında 1974-1975 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi Teknoloji ve Meslek Yüksek Okulu içinde iki yıllık bir Turizm Bölümü faaliyete geçmiştir(8). Bunların dışında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Meslek Yüksekokullarında çeşitli yıllarda açılan turizm programları ile önlisans düzeyindeki eğitim çalışmaları devam etmiştir(9).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan sonra ülkemizde turizm önlisans eğitimi meslek yüksekokullarının turizm ve otelcilik, otel yöneticiliği, turizm rehberliği ve seyahat işletmeciliği programlarında yapılmaya başlanmıştır. Bu programların gayesi, turizm sektörünün orta kademe yöneticilerini yetiştirmektir. Ancak, ülkemizde ara insangücünün siyasi bir istismar konusu yapılması ve bu okulların akademik kadro, mali kaynak gibi gerekli donanımın yapılmadan açılması, başarıya ulaşma şansını azaltmıştır. Türkiye'de turizmin ilerlemesinde başarının büyük bölümü Meslek Yüksekokulları turizm programlarının etkinliğine ve bunların mezun ettiği turizm kadrosunun kalitesine bağlıdır(10). Ancak belli başlı bazı programların dışında meslek yüksekokullarında kaliteli öğrenci mezun edildiği söylenemez. Bunun bir göstergesi mezunlarının kolay iş bulmasıdır. Mezunları kolay iş bulan programlara rağbet arttığı için okula girişteki puanlar artmaktadır. Ülkemizde 2547 sayılı Yükseköğretim

Kanunu ve buna bağlı olarak 2809 ve 3837 sayılı Kanunlarla, yeniden dzenlenen Üniversitelerimizin meslek yüksekokulları turizm programları ve 1992 öğrenci seçme sınavı sonuçlarına göre almış oldukları öğrencilerin yüzdelerle sıraları tablo: 1'de görülmektedir.

1993-94 öğretim yılında yeni öğrenci alınacak 12 programla birlikte bu öğretim yılının kontenjanı 2675 dir. Ayrıca ikili öğretime alınacak 555 kontenjanla birlikte 1993-94'de alınacak öğrenci kontenjanı 3230'dur. Yabancı dil ağırlıklı olarak eğitim yapan veya büyük şehirlerde kurulmuş okullara rağbet daha fazla olmaktadır. Bunun yanında gelişmemiş veya büyük şehirler dışındaki üniversitelerin turizm programlarına ilgi daha düşük kalmaktadır. Bu aynı zamanda eğitim kalitesinin de bir göstergesidir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan önce önlisans düzeyinde turizm eğitimi yapan öğrenci sayıları hakkında sağlıklı istatistikli bilgi temin edilememiştir. 1983-84 öğretim yılından itibaren yükseköğretim istatistikleri Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından düzenli olarak derleyip yayınlanmaktadır. Tablo:2'de önlisans düzeyinde turizm eğitimi yapan öğrenci sayıları öğretim yılları itibariyle görülmektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi önlisans düzeyindeki öğrenci sayıları yıllar itibariyle devamlı bir artış göstermektedir. 1983-84 öğretim yılında öğrenci sayısı 1.034 iken, 1991-92 öğretim yılında öğrenci sayısı %317,69 oranında artarak 4.319'a yükselmiştir.

Tablo: 3'de ise önlisans düzeyinde turizm eğitimi yapan öğrencilerin öğretim yılları itibariyle mezuniyet durumları görülmektedir. Artan öğrenci sayısına paralel olarak mezun olan öğrenci sayısında da devamlı bir artış görülmektedir. 1982-83 öğretim yılı sonunda mezun öğrenci sayısı 126 iken, 1990-91 öğretim yılı sonunda mezun öğrenci sayısı %552,38 oranında artarak 822'ye yükselmiştir.

TABLO: 1.

ONLİSANS DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ YAPAN MESLEK YÜKSEKOKULLARI İLE BUNLARIN 1992 OSS'DEKİ YÜZDELİK SIRASI VE ÖĞRENCİ KONTENJANLARI

MESLEK YÜKSEKOKULU/PROGRAM ADI	NORMAL ÖĞRETİM		İKİLİ ÖĞRETİM	
	1992 OSS %LİK SIRASI	1993-94 ÖGR.Y. KONTENJANI	1992 OSS %LİK SIRASI	1993-94 ÖGR. Y. KONTENJANI
Bogaziçi Uni.MYO.Turizm ve Otelcilik (I)	01	50	-	-
Ege Uni.Çeşme MYO.Otel Yöneticiliği (II)	02	40	-	-
Ege Uni.Çeşme MYO.Turizm Rehberliği (II)	03	40	-	-
İstanbul Uni.Sos.Bil.MYO.Turizm ve Otelcilik	03	50	16	45
Marmara Uni.Sos.Bil.MYO.Turizm ve Otelcilik	03	60	17	40
Ege Uni.Çeşme MYO Seyahat İşletmeciliği (III)	04	40	-	-
Ankara Uni.Başkent MYO.Turizm Rehberliği	04	30	-	-
Marmara Uni.Sos.Bil.MYO.Turizm Rehberliği	05	30	-	-
Dokuz Eylül Uni.İzmir MYO.Turizm ve Otelcilik	05	80	19	35
Mersin Uni.MYO.Turizm ve Otelcilik (III)	06	60	-	-
Hacettepe Uni.Ankara MYO.Turizm ve Otelcilik	06	50	20	60

TABLO: 1'İN DEVARI

Akdeniz Uni.Sos.Bil.MYO.Turizm ve Otelcilik	06	100	22	50
Uludag Uni.Bursa MYO. Turizm ve Otelcilik ,	07	30	-	-
Anadolu Uni.Eskişehir MYO.Turizm ve Otelcilik	07	40	-	-
Mugla Uni. Mugla MYO. Turizm ve Otelcilik	08	60	27	50
Pamukkale Uni.Denizli MYO.Turizm ve Otelcilik	08	30	-	-
Sakarya Uni.Sakarya MYO.Turizm ve Otelcilik	08	60	34	50
Trakya Uni.Edirne MYO.Turizm ve Otelcilik	09	40	-	40
Balıkesir Uni.Balıkesir MYO.Turizm ve Otelcilik	09	60	27	30
Abant I.B.Uni. Bolu MYO.Turizm ve Otelcilik	10	80	-	-
K.T.U. Trabzon MYO.Turizm ve Otelcilik	10	50	-	-
Atatürk Uni.Erzurum MYO.Turizm ve Otelcilik (**)	11	30	32	20
Selçuk Uni.Sos.Bil.MYO.Turizm ve Otelcilik	11	50	-	-
Zonguldak Karaelmas Uni.Safranbolu MYO. Turizm ve Otelcilik	11	30	-	-

TABLO: 1'İN DEVAMİ

Gaziosmanpaşa Uni.Tokat MYO.Turizm ve Otelcilik	12	30	41	35
Nigde Uni. Nigde MYO. Turizm ve Otelcilik	12	50	-	-
Ondokuz Uni.Amasya MYO. Turizm ve Otelcilik	12	60	36	30
Fırat Uni.Sos.Bil.MYO.Turizm ve Otelcilik	13	40	36	30
Selçuk Uni. Silifke Taşucu MYO. Turizm ve Otelcilik	15	80	-	-
Mersin Uni.Gölnar MYO.Turizm ve Otelcilik	18	50	-	-
Nigde Uni. Aksaray MYO.Turizm ve Otelcilik	23	30	-	-
İnönü Uni.Adıyaman MYO.Turizm ve Otelcilik	28	50	-	-
Selçuk Uni. Akşehir MYO.Turizm ve Otelcilik	30	40	-	-
Selçuk Uni. Beyşehir MYO. Turizm ve Otelcilik	32	40	36	40
Afyon Kocatepe Uni.Afyon MYO.Turizm ve Otelcilik	-	50	-	-
Afyon Kocatepe Uni.Dinar MYO.Turizm ve Otelcilik	-	40	-	-
Afyon Kocatepe Uni.Sandıklı MYO. Turizm ve Otelcilik	-	40	-	-

TABLO: 1'İN DEVAMI

Balıkesir Uni.Ayvalık MYO.Turizm ve Otelcilik	-	30	-	-
Balıkesir Uni.Burhaniye MYO. Turizm ve Otelcilik	-	30	-	-
Dicle Uni.Çermik MYO.Turizm ve Otelcilik	-	30	-	-
Trakya Uni.Tekirdağ MYO.Turizm ve Otelcilik	-	60	-	-
Trakya Uni.Çorlu MYO.Turizm ve Otelcilik	-	20	-	-
Trakya Uni.Şarköy MYO.Turizm ve Otelcilik	-	40	-	-
Yüzüncü Yıl Uni.Adilcevat MYO. Turizm ve Otelcilik	-	25	-	-
Yüzüncü Yıl Uni.Ahlat MYO. Turizm ve Otelcilik	-	25	-	-
Yüzüncü Yıl Uni.Van MYO.Turizm ve Otelcilik	-	25	-	-
Bilkent Uni.Turizm ve Otelcilik MYO.Turizm ve Otelcilik (***)	-	600	-	-
TOPLAM	-	2.675	-	555

KAYNAK: USYM, 1993 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı ikinci Basamak Kılavuzu Tablo:3'den faydalanarak düzenlenmiştir.

(*) Öğretim İngilizce olarak yapılmaktadır.

(**) Bir yıl süre ile İngilizce Hazırlık Programı uygulanır, ayrıca derslerin 1/3'ü İngilizce olarak okunmaktadır.

(***) Bu programa önkayıt yolu ile öğrenci alınmaktadır.

TABLO: 2.

**OGRETİM YILLARI İTİBARIYLA ONLİSANS DÜZEYİNDE
TURİZM EĞİTİMİ YAPAN ÖĞRENCİ SAYILARI**

<u>Öğretim Yılları</u>	<u>Öğrenci Sayıları</u>
1983-1984	1.034
1984-1985	1.345
1985-1986	1.679
1986-1987	1.751
1987-1988	2.050
1988-1989	2.559
1989-1990	3.168
1990-1991	3.961
1991-1992	4.319

KAYNAK: OSYM, **Yükseköğretim İstatistikleri** isimli yayınlardan faydalanarak düzenlenmiştir.

TABLO: 3.

**ONLİSANS DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ YAPAN ÖĞRENCİLERDEN
ÖĞRETİM YILI SONU İTİBARIYLA MEZUN OLAN ÖĞRENCİ
SAYILARI**

<u>Öğretim Yılları</u>	<u>Mezun Olan Öğrenci Sayısı</u>
1982-1983	126
1983-1984	241
1984-1985	257
1985-1986	354
1986-1987	412
1987-1988	516
1988-1989	503
1989-1990	619
1990-1991	822

KAYNAK: OSYM, **Yükseköğretim İstatistikleri** isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

Onlisans düzeyinde turizm eğitimi yapan yüksek-öğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının akademik görevlerine, göre dağılımı tablo: 4'de görülmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi bu kurumlarda görev yapan öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğunu akademik çalışma yapmamış öğretim görevlileri oluşturmaktadır. Örneğin 1991-92 öğretim yılında toplam 31 öğretim elemanından 1'i profesör, 2'si doçent, 23'ü öğretim görevlisi, 3'ü uzman ve 2'si araştırma görevlisidir.

TABLO: 4.

ÖNLİSANS DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ YAPAN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ AKADEMİK GÖREVLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Öğretim Yılları	Prof.	Doç.	Y.Doç.	Ö.Gör.	Uzman	Arş.Gör	Top
1986-87	--	--	1	12	--	--	13
1987-88	--	--	1	13	--	--	14
1988-89	--	--	1	13	--	--	16
1989-90	1	2	--	17	4	--	24
1990-91	1	2	--	17	3	2	25
1991-92	1	2	--	23	3	2	31

KAYNAK: ÖSYM, Yükseköğretim İstatistikleri isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

1991-92 öğretim yılında toplam 4319 öğrenci olduğu dikkate alınırsa öğretim elemanı başına 139,32 öğrenci düşmektedir. Bu da bize gösteriyor ki önlisans düzeyinde turizm eğitim ve öğretimi yapan kurumlarda yetmişmiş öğretim elemanı bulunmamaktadır. Bu da öğrencilerin yetişmelerinde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Meslek yüksekokullarının turizm programlarından mezun olan öğrenciler turizm ve işletmecilikle ilgili olan lisans düzeyinde bir öğretim kurumuna geçme şansına da sahip bulunmaktadırlar.

3.2.Lisans Düzeyinde Turizm Eğitim ve Öğretimi:

Lisans eğitimi, ortaöğretime dayalı en az sekiz yarıyıllık bir yüksek eğitimidir. Ülkemizde bugün lisans düzeyinde turizm eğitimi yapan okullar çeşitli yıllarda kurulmuş ve çeşitli safhalardan geçmişlerdir.

Bu okullar sırası ile incelenecek olursa;

14 Ekim 1965 tarih ve 12126 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan bir yönetmelik ile Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu'na 1965-66 öğretim yılından itibaren **Turizm Bölümü** ilave edilerek okulun ismi **Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu** olmuştur(11). Okul özellikle orta dereceli ticaret ve turizm meslek liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştirmek gayesiyle kurulmuştur. Öğretim süresi üç yıl olan okul, 1967-68 öğretim yılından itibaren dört yıllık statüye geçmiştir. 2457 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan sonra ülkemizde yeniden düzenlenen yükseköğretim sonucunda okul, 2809 sayı ile kanunlaşan 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi bünyesine alınarak, turizm bölümü, turizm işletmeciliği ve otelcilik eğitimi bölümüne dönüştürülmüştür(12). 3837 sayılı Kanunla 2809 Sayılı Kanunda yapılan değişiklikle Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi kurulmuş ve halen turizm eğitimi bu fakülte bünyesinde devam etmektedir.

1969 yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü eğitim ve öğretim faaliyetine başlanmıştır (13). Bölüm çeşitli safhalardan geçmiş ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'den sonra bölümde eğitim ve öğretime son verilmiştir.

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu'nda Ticaret ve Turizm Bölümü, 1975 yılında orta dereceli okullarda seçmeli ticaret ve turizm derslerini okutacak öğretmenler yetiştirmek gayesiyle faaliyete geçmiş ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'den sonra yeniden düzenlenen yükseköğretim sonucu faaliyeti sona ermiştir.

Aydın Onlisans Yüksekokulu, 1974-75 öğretim yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi'ne bağlı olarak ve aynı fakültenin 2. sınıfına öğrenci hazırlamak ve ara insangücü yetiştirmek gayesiyle kurulmuştur. 1978 yılında Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümüne bağlı

4 yıllık "Aydın Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek-
okulu" haline getirilmiştir. Okul, 2809 sayı ile
kanunlaşan 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile
Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
adını almış ve Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlanmış(14), daha sonra
3837 sayılı Kanunla Adnan Menderes Üniversitesine
bağlanmıştır.

Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne
bağlı olarak 1975-7 öğretim yılında Balıkesir İşlet-
mecilik ve Turizm Yüksek Okulu, İşletmecilik ve Turizm
bölümlerinde lisans düzeyinde eğitim ve öğretim başla-
mıştır. 1982 yılından itibaren 2809 sayı ile kanunlaş-
an 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile okul, Ulu-
dag Üniversitesi Balıkesir Mühendisilik Fakültesi'ne
bağlanmış ve Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelci-
lik Yüksekokulu adını almıştır. Bu tarihten itibaren
de turizm işletmeciliği adı altında tek bölüm olarak
faaliyetine devam etmiş(15), 3837 sayılı kanunla da
Balıkesir Üniversitesine bağlanmıştır.

Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne
bağlı olarak 1979-80 öğretim yılında Mersin İşletme-
cilik ve Turizm Yüksekokulu öğretime başlamış, 1982
yılından itibaren 41 sayılı kanun Hükmünde Kararname
ile Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi'ne bağlanmış ve Mersin Turizm İşletmeciliği
ve Otelcilik Yüksekokulu adını almıştır. Okulda normal
öğretim 4 yıl sürmekte olup ayrıca bir yıl hazırlık
sınıfında İngilizce okutulmaktadır. Öğrenciler dersle-
rini en az 1/3'ünü İngilizce olarak almak zorundadır-
lar(16). Yüksekokul 3837 sayılı kanunla Mersin Univer-
sitesi'ne bağlanmıştır.

Bu okulların dışında yine 41 sayılı Kanun Hük-
münde Kararname ile Erciyes Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı Nevşehir Turizm
İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ve Akdeniz
Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yük-
sekokulu kurulmuştur. Bunlardan Nevşehir Turizm İş-
letmecilik Yüksekokulu 1984-85 öğretim yılında, Antal-
ya Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ise

1986-87 öğretim yılında öğrenci olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamışlardır. Daha sonra ise Bilkent Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, 1988-89 öğretim yılından itibaren eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır. 3.7.1992 tarih ve 3837 sayılı Kanunla Abant İzzet Baysal Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Muğla Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Mustafa Kemal Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu kurulmuştur. 1993-94 öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesine bağlı olarak kurulan Yüksekokul öğrenci olarak faaliyete geçecektir.

41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'den önce Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi ile buna bağlı Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu ve İstanbul Şişli Siyasal Bilgiler Yüksekokulu'nda Dış Ticaret ve Turizm bölümleri bulunmakta idi(17).

Lisans düzeyinde eğitim yapan okullarla ilgili olarak 1982 yılından önceki istatistiki bilgiler yeterli değildir. Çünkü turizm eğitimi veren okullarda daha başka dallarda da eğitim verilmekte, ancak istatistiklerde okulun tamamı dahil edilmiştir. Ancak sadece 1974-75 öğretim yılından 1982-83 öğretim yılına kadar hizmet meslekleri olarak geçen turizm ve otelcilik eğitimi gören öğrencilerin dağılımı tablo: 5'de görülmektedir.

Ayrıca 2547 sayılı Kanun'dan sonraki döneme ait ve 1983-84 öğretim yılından itibaren okullardaki öğrenci sayıları, mezunların sayısı ve yine okullardaki öğretim elamanlarının akademik kariyerlerine göre dağılımları 6,7, ve 8.nolu tablolarda görülmektedir.

Tablo: 6'da görüldüğü üzere 1983-84 öğretim yılında lisans düzeyinde turizm eğitimi gören 1.879 öğrenci mevcut iken bu sayı giderek artmış ve 1991-92 öğretim yılında 4.260'a ulaşmış bulunmaktadır.

TABLO: 5.

HİZMET MESLEKLERİ (TURİZM-OTELCİLİK) DALINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLER VE MEZUNLARIN DAĞILIMI

<u>Öğretim Yılları</u>	<u>Öğrenci Sayısı</u>	<u>Mezun Sayısı</u>
1974-75	175	29
1975-76	812	143
1976-77	703	135
1977-78	344	160
1978-79	445	292
1979-80	549	25
1980-81	274	39
1981-82	820	179
1982-83	1.891	

KAYNAK: DİE, Mili Eğitim İstatistikleri Yüksek-
öğretim, isimli yayınlardan faydalanılarak
düzenlenmiştir.

Tablo: 7'de ise 1982-83 öğretim yılında itibaren lisans düzeyinde turizm eğitimi yapan öğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin sayısı görülmektedir.

1982-83 öğretim yılı sonunda 269 olan mezun sayısı 90-91 öğretim yılı sonunda 556 öğrenciye yükselmiş ve toplam mezun sayısı 3429 kişi olmuştur.

Tablo: 8'de ise lisans düzeyinde turizm eğitimi yapan yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının akademik görevlerine göre dağılımı görülmektedir. Onlisans düzeyindeki yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarına göre durum daha iç açııcıdır. 1991-92 öğretim yılında 8 profesör, 7 doçent, 9 yardımcı doçent, 34 öğretim görevlisi, 22 okutman, 6 uzman ve 22 araştırma görevlisi olmak üzere toplam 109 öğretim elemanı görev yapmaktadır. 1991-92 öğretim yılında toplam 4260 öğrenci olduğu gözününe alınırsa öğretim elemanı başına 39,08 öğrenci düşmektedir. Onlisans düzeyinde turizm eğitimi yapan yüksek öğretim kurumlarında bu rakamın 139,32 olduğu dikkate alınırsa durumun daha iyi olduğu söylenebilir.

TABLO: 6.
LİSANS DOZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ VEREN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI VE ÖĞRENCİ SAYILARI

ÖĞRETİM YILLARI

Öğretim Kurumun Adı	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92
Akdeniz Uni.Antalya Turizm İş.ve Otel.YO.	---	---	---	27	66	108	168	215	289
Bilkent Uni.Turizm ve Otel İş.YO.	---	---	---	---	---	94	169	321	450
Çukurova Uni. İİBF Me- sin Tur.İş.ve Ot.YO	261	340	359	385	440	450	489	560	625
Dokuz Eylül Uni.İİBF Ayda Tur.İş.ve Otel.YO.	752	868	822	871	872	872	997	1084	1071
Erciyes Uni.İİBF Nevşehir Tur.İş.ve Otel.YO.	---	55	111	164	225	276	331	391	427
Uludağ Uni.Balıkesir Fkh. Fak.Balıkesir T.İş.ve Ot.YO.	500	760	816	897	919	913	913	900	873
Gazi Uni.Mes.Eğt.Fak. Tur.İş. Ot. Eğitimi Bölümü	388	442	494	485	428	414	495	519	545
TOPLAM	1.879	2.465	2.602	2.829	2.950	3.127	3.562	3.970	4.280

KAYNAK: ÖSYM, Yükseköğretim İstatistikleri, isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

TABLO: 7.

LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ VEREN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDAN ÖĞRETİM YILLI SONU İTİBARIYLA MEZUN OLAN ÖĞRENCİ SAYILARI

Ö Ğ R E T İ M   Y İ L L A R I

Öğretim Kurumun Adı	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	TOPLAM
Akdeniz Uni.Tur.z.Ot. Yük.Ok.	-	-	-	-	-	-	-	6	14	20
Çukurova Uni.İİBF Mersin Tur.İş.ve Ot.YO.	32	49	60	63	24	59	57	27	43	414
Dokuz Eylül Uni. İİBK F Aydın Tur.İş.ve Ot.YO.	71	86	84	114	181	185	96	140	168	1.125
Erciyes Uni.İİBF Nevşehir Tur.İş.ve Ot.YO.	-	-	-	-	-	22	33	48	52	155
Uludağ Uni.Balıkesir Müh.Fak.Balıkesir T.İş.ve Ot.YO.	24	15	37	60	112	144	168	172	175	907
Gazi Uni. Mes.Eğt.Fak. Tur.İş.Ot.Eğitimi Bölümü	142	55	77	80	129	105	49	67	104	808
TOPLAM	269	205	258	317	446	515	403	460	556	3.429

KAYNAK: OSYM, Yükseköğretim İstatistikleri, isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

TABLO: 8.

LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ YAPAN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ AKADEKİK GÖREVLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Öğretim Yılları	Prof.	Doç.Y.	Doç.Ö.	Gör.	Okt.	Uz.Arş.	Gör.	Toplam
986-87	-	8	2	21	8	1	12	52
987-88	-	8	5	21	11	1	12	58
988-89	2	9	7	23	11	3	11	66
989-90	5	7	12	25	13	4	15	81
990-91	7	6	12	36	23	6	21	111
991-92	8	7	10	34	22	6	22	109

KAYNAK: DSYM, Yükseköğretim İstatistikleri, isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

3.3. Lisansüstü Düzeyde Turizm Eğitim ve Öğretimi:

Lisansüstü düzeyde turizm eğitiminin gayesi, modern turizmin sosyal, iktisadi ve teknik özellikteki karmaşık problemlerini çözebilecek, değişik faktörlerin etkinliğini değerlendirerek soyutlama, sentez ve karar verme gücüne sahip yönetici ve araştırmacıları yetiştirmektir(18). Halen lisanüstü eğitim, yüksek lisans ve doktora olmak üzere iki kademe yapılmaktadır.

Ülkemizde lisansüstü turizm eğitimi ile ilgili gelişmeleri şöyle sıralamak mümkündür.

1964 yılı programında yer alan turistik potansiyeli yüksek olan Ege Bölgesi'nde turizm konusunda araştırma yapmak ve özel teşebbüse veya devlete bağlı işletmelerle kamu hizmeti gören müesseselerde çalışanların bilgilerini yükseltmek gayesiyle İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde bir Turizm Enstitüsü

kurulmuştur. Ancak I. plan döneminde herhangi bir etkili ve faydalı çalışmada bulunamamıştır (19). Daha sonraki yıllarda Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'nde 1982-83 öğretim yılına kadar turizm işletmeciliği dalında yüksek lisans ve doktora programı devam etmiştir(20). 2547 sayılı Kanun ile lisansüstü eğitim ve öğretim programları üniversitelere bağlı olarak kurulan sosyal bilimler enstitülerinde yapılması öngörülmüştür. Ege Üniversitesi'nin Turizm İşletmeciliği Bölümü öğretime kapatıldıktan sonra yüksek lisans ve doktora programlarında da öğretim son bulmuştur.

2547 sayılı Kanun'dan önce Hacetepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi'nde de turizm ve otel işletmeciliği dalında lisansüstü eğitim yapılmıştır.

Diğer taraftan 1969 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı olarak İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü kurulmuş ve 1972 yılında itibaren de doktora dersleri dahil lisansüstü düzeyde turizm eğitimi vermiş ve yeni düzenlemeden sonra da turizmle ilgili lisansüstü programları İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde devam etmektedir.

Bunların dışında çeşitli üniversitelerde yapılmakta olan işletme ve iktisat dallarındaki yüksek lisans ve doktora programlarında turizm iktisadi ve turizm işletmeciliği dallarında tezler hazırlanmaktadır.

Önlisans ve Lisans programlarındaki öğrenci mevcutları gibi lisansüstü düzeyde de 1982 yılından önceki yıllara ait sağlıklı istatistiki bilgi mevcut olmadığından 1982-83 öğretim yılından itibaren lisansüstü düzeyde turizm eğitimi yapan öğrenci sayıları ile bu programlardan derece alan öğrenciler tablo: 9 ve 10'da görülmektedir. Tablolardan da anlaşılacağı üzere öğrenci sayıları ve derece alanların sayıları devamlı olarak artış göstermektedir. 1983-84 öğretim yılında sadece yüksek lisans programında 41 öğrenci mevcut iken, 1991-92 öğretim yılında 251'i yüksek lisans ve 63'ü de doktora düzeyinde olmak üzere 314 öğrenci turizm dalında lisansüstü eğitime devam etmektedir.

1982-83 öğretim yılı sonunda sadece 1 öğrenci yüksek lisans derecesi alırken 1990-91 öğretim yılı sonunda 31'i yüksek lisans ve 18'i de doktora olmak üzere toplam 49 öğrenci lisansüstü derece almışlardır.

TABLO: 9.

**ÖĞRETİM YILLARI İTİBARIYLA LİSANSÜSTÜ DÜZEYDE
TURİZM EĞİTİMİ YAPAN ÖĞRENCİ SAYILARI**

<u>Öğretim Yılları</u>	<u>Ö Ğ R E N C İ S A Y I L A R I</u>		
	<u>Yüksek Lisans</u>	<u>Doktora</u>	<u>Toplam</u>
1983-84	41	--	41
1984-85	81	--	81
1985-86	110	2	112
1986-87	93	49	142
1987-88	144	49	193
1988-89	150	59	209
1989-90	184	62	246
1990-91	195	63	258
1991-92	251	63	314

KAYNAK: OSYM, Yükseköğretim İstatistikleri, isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

TABLO: 10.

**LİSANSÜSTÜ DÜZEYDE TURİZM EĞİTİMİ YAPAN
ÖĞRENCİLERDEN ÖĞRETİM YILI SONU İTİBARIYLA
DERECE ALANLARIN SAYILARI**

<u>Öğretim Yılları</u>	<u>Ö Ğ R E N C İ S A Y I L A R I</u>		
	<u>Yüksek Lisans</u>	<u>Doktora</u>	<u>Toplam</u>
1982-83	1	-	1
1983-84	2	-	2
1984-85	3	-	3
1985-86	-	-	-
1986-87	48	7	55
1987-88	18	6	24
1988-89	17	6	23
1989-90	30	7	37
1990-91	31	18	49

KAYNAK: OSYM, Yükseköğretim İstatistikleri, isimli yayınlardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

4. SONUÇ

Türkiye'de bu kadar kişi turizm eğitimi veren çeşitli kuruluşlardan mezun olmasına rağmen hala kalifiye eleman sıkıntısından söz edilmektedir. 1987 yılında yapılan bir araştırmada turizm işletmelerinde çalışan 5.261 personelden 5.032'sinin yani %95,6'sının turizm eğitimi veren okullardan mezun olmadıkları ya da turizm eğitimi görmemiş oldukları tespit edilmiştir. Turizm eğitimi görmüş 229 personelin 22'sinin (%9,6) turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu ya da turizm yüksekokulu mezunu, 152'sinin (% 66,4) otelcilik ve turizm meslek lisesi mezunu, 52'sinin (%22,7) Turizm Bakanlığı'na bağlı OTEM veya TUREM mezunu, üç kişinin de (%1,3) yurt dışında turizm eğitimi gördüğü belirlenmiştir(21).

Peki bu kadar kişi turizmle ilgili bir kurs, orta dereceli okul, önlisans ve lisans düzeyinde eğitim yaparken turizm sektöründe çalışanların sayısı neden bu kadar azdır? Bu sorunun bazı açıklamaları olması gerekir.

Turizm eğitimi yapan kişilerin mesleki bir güvenceleri yoktur. Nasıl hukuk fakültesini bitirmeyen bir kişi avukatlık veya hakimlik, tıp fakültesini bitirmeyen bir kişi doktorluk, mühendislik fakültesini bitirmeyen bir kişi mühendislik vb. yapamazlarsa, turizmle ilgili bir okul veya kurs bitirmeyen kişiler de turizm sektöründe çalıştırılmamalıdır. En azından belli bir oranda çalışan kişilerin turizm eğitimi görmüş olma şartı aranmalıdır.

Turizm, genellikle özel sektör ağırlıklı olduğundan ucuz işgücü için özel sektör eğitimi düzeyi aramamaktadır.

Okullarda yabancı dil ve uygulama imkanı kısıtlı olduğundan mezun olan kişiler hem yabancı dil bakımından, hem de uygulama açısından yeterli bulunmamaktadırlar. Uygulama konusunda okullar özel sektör ile işbirliği yapıp, gelecekteki personelin yetiştirmelerine imkan sağlamalıdırlar.

Bazı yükseköğretim kurumlarında öğretim kadrosu yetersiz olduğundan eğitim seviyesi de düşmektedir.

Eğitim sadece konaklama işletmeleri için düşünülmektedir. Seyahat ve ulaştırma işletmeleri için eğitim ikinci planda kalmaktadır.

Aslında turizm eğitimi gören kişiler nicelik olarak yeterli olabilir. Fakat nitelik açısından yeterli olmaları ve bu sahayı seçmeleri için, sektörde iş bulma garantisi konusundaki çekimserlik, istekli kişilerin turizm konusunda eğitim yapmalarını kısıtlamaktadır.

Turizm sektöründe çalışanlar için asgari normlar ve eğitim düzeyi belirlendiğinde ve mesleki ünvanları koruyan hukuki mevzuat yürürlüğe girdiği takdirde, hem eğitimin gayesi, hem de etkinliği sağlanmış olacaktır. Turizm sektöründe başarı, turizmle ilgili her sahada, bir yandan belli bir politikaya, diğer yandan heyecanlı, çalışkan, arzulu ve bilgili insanların varlığına bağlıdır(22).

Ülkemizde turizm eğitimi ile ilgili olarak son yıllarda olumlu gelişmeler sağlanmıştır. Özellikle Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı dönemi içinde turizm eğitimi ile ilgili gelişmeleri oldukça iyi olarak değerlendirmek mümkündür. Olumlu gelişmelerin başında 12 Ocak 1985 tarihinde Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı'nın kurulması gelmektedir. Kurulan bu vakfa turizm eğitimi ile ilgili çeşitli kurs ve seminerler düzenlenerek yetişmiş kalifiye işgücüne katkıda bulunmaktadır(23).

Plan ve yıllık programlarda öngörülen tedbirler çerçevesinde orta ve yüksek düzeyde turizm eğitimi yapan bütün eğitim kurumlarında eğitim ve öğretimin yabancı dille yapılması öngörülmüş ve tedbirler yavaş yavaş uygulamaya geçmeye başlamıştır. Özellikle orta-öğretimde otelcilik ve turizm meslek liseleri Anadolu otelcilik ve turizm meslek liselerine dönüştürülerek, bir yılı hazırlık olmak üzere yabancı dille eğitime başlamışlardır. Yükseköğretimde ise Bogaziçi, Bilkent,

Ege, Mersin ve Atatürk Üniversitelerindeki turizm programlarının dışında henüz yabancı dille eğitim ağırlık verilebilmiş değildir. Ancak tüm turizm programlarına bir yıllık yoğun yabancı dil eğitiminden geçen öğrencilerin alınması meslekteki yabancı dilin önemi açısından oldukça isabetli olacaktır(24). Bunun yanında Turizm Eğitimi Merkezlerinde de (TUREM) yabancı dil ağırlıklı ve otel-okul uygulamalı eğitime ağırlık verilmektedir. Ayrıca uygulama oteli bulunmayan eğitim kurumları için de, özel sektörde uygulama imkanı için protokollar düzenlenmiştir.

Bu olumlu gelişmelerin yanında olumsuz bazı gelişmelerden de bahsetmek gerekir. Yükseköğretimde mevcut öğrenci ve müzün sayılarında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan sonra önemli artışlar olmuştur. Ancak gerek turizm eğitimi gören sayısının artması, gerekse kalite olarak belli bir düzeyde eğitimin yapılması yanında, önemli bir potansiyel olan ve gelişme sürecini tamamlamış Ege Üniversitesi'ndeki turizm bölümünün kaldırılması, turizm eğitimi politikalarına ters düşmüştür. Çünkü bölüm eğitimini yapacak olan elemanını yetiştirmiş ve belli bir deneyimden geçmiştir. Bölümün kaldırılmamasıyla birlikte bölümdeki mevcut potansiyel kadro, turizm eğitiminin dışında kalmıştır.

Ayrıca 1968 yılında kurulan ve gayesi turizm eğitim ve öğretimini koordine etmek, program hazırlamak, rehberlik, müşavirlik görevlerini başarmak, fiilen eğitim ve öğretim yapmak olan ve DPT, İçişleri Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Odalar Birliği, Toleyiş Federasyonu, Ankara Turistik İşletmeler Sendikası bileşimi ile kurulan "Turizm Eğitim ve Öğretimi Milli Merkezi" etkili herhangi bir eğitim çalışması yapamamıştır (25).

Bütün bu gelişmelere rağmen turizm eğitimi ile ilgili gelişmelerin geçmişe bakarak daha iyi olduğunu söylemek mümkündür. Yabancı dille ve uygulama ağırlıklı eğitim ve öğretime doğru hızla gidildiği ve gelecekte tamamen yabancı dil ve uygulamalı eğitim yapılacağı görülmektedir.

D İ P N O T L A R

- (1) Hasan OLALI, **Dış Tanıtım ve Turizm**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, 1983, s.211.
- (2) Tunay AKOĞLU, **Turizm Eğitimi ve Öğretimi**, Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, 1965, s.6.
- (3) Haluk DURAKAL, "Turizmde Az Gittik Uz Gittik", **Turizm Mecmuası**, Yıl 31, Cilt 31, Sayı 317, (Ekim 1987), s.16.
- (4) Erol ZEYTİNOĞLU, "Türkiye'nin Turizm Hareketlerini Olumsuz Yönde Etkileyen Nedenler", **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, (1986), s.694.
- (5) Selahattin ÇORUH, **Genel Turizm Bilgisi**, Ankara: Güven Matbaası, 1967, s.98.
- (6) Hasan OLALI, "The Framework and Problems of Tourism Education in Turkey", **Tourism Education Congress, Istanbul, October 16-17, 1984**, (Bogaziçi University Tourism Administration Program of Vocational School), s.206.
- (7) Tunay AKOĞLU, **Turizm Gerçeklerimiz**, Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1966, s.41.
- (8) DPT, **IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, **Turizm ve Tanıtma**, Cilt 2, Ankara: Ocak 1977, s.418.
- (9) Kemal KARHAN, "Tourism Education, View of the Council of Higher Education", **Tourism Education Congress, Istanbul, October 16-17, 1984**, (Bogaziçi University Tourism Administration Program of Advanced Vocational School), s.211.
- (10) Charles E. Adelsen, "Tourism Mentality as a Requisite to Building a Tourism Industry", **Tourism Education Congress, Istanbul, October 16-17, 1984**, (Bogaziçi University Tourism Administration Program of Advanced Vocational School), s.266.
- (11) Akoglu, **Turizm Gerçeklerimiz**, s.119.
- (12) "Turizm Eğitimi Veren Kurumlar: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Eğitimi Bölümü Programı", **T.C. Turizm Bankası A.Ş. Bülteni**, Sayı 16, (Temmuz 1987), s.42.

- (13) DPT, **Turizm ve Tanıtma**, Cilt 2, s.418.
- (14) "Turizm Eğitimi Veren Kurumlar: Dokuz Eylül Üniversitesi Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu", T.C. **Turizm Bankası A.Ş. Bülteni**, Sayı 12, (Temmuz 1986), s.25.
- (15) "Turizm Eğitimi Veren Kurumlar: Uludağ Üniversitesi Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu", T.C. **Turizm Bankası A.Ş. Bülteni**, Sayı 11, (Nisan 1986), s.25.
- (16) "Turizm Eğitimi Veren Kurumlar: Çukurova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu", T.C. **Turizm Bankası A.Ş. Bülteni**, Sayı 13, (Ekim 1986), s.38.
- (17) DPT, **Turizm ve Tanıtımı**, Cilt 2, s.419-420.
- (18) OLALI, "The Framework and Problems of Tourism Education in Turkey" s.206.
- (19) DPT, **1964 Yılı Programı**, Ankara: 1963, s.224; DPT, **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Turizm Sektörü Raporu (1968-1972)** s.15-16.
- (20) Hasan OLALI, "Lisans ve Lisansüstü Düzeylerde Turizm Eğitimi", **Turizm Eğitimi Kongresi, İstanbul 16-17 Ekim 1984**, (Bogaziçi Üniversitesi MYO Turizm İşletmeciliği Programı), s.95.
- (21) Şadi Can SARUHAN, "Turizm Sektöründe Personel Eğitimi Araştırması", T.C. **Turizm Bankası A. Ş. Turizm Yıllığı 1986**, (Ocak 1988), s.175.
- (22) OLALI, "The Framework and Problems of Tourism Education in Turkey", s.210.
- (23) Adnan ÖZAKTAŞ, "Turizm Eğitiminde Son Gelişmeler", **Turizm Eğitimi Kongresi, İstanbul 16-17 Ekim 1984**, (Bogaziçi Üniversitesi MYO Turizm İşletmeciliği Programı), s.197.
- (24) Meral KORZAY, "Tourism Education Model at University Level", **Tourism Education Congress, İstanbul, October 16-17, 1984**, (Bogaziçi University Tourism Administration Program of Advanced Vocational School), s.301.
- (25) Hasan OLALI, "Turizm Eğitimi ve Öğretimi", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü Konferansları (1972)**, s.25.